

פרשת אמור לכיתת ה'דן': שבת

כתבה: דלית ב'תן

לפני הלימוד: כדאי לשלוח במשך השבוע משימה עם הילד הביתה: נבקש מההורים לכתוב על אירוע / מאכל / מנגינה / אורח אחד שהופך את השבת בביתם ליום שונה מכל הימים האחרים.

מטרת הלימוד היא לברר עם הילדים את ייחודיותה של השבת ומה הופך את השבת לייחודית במרחב הפרטי שלהם ובמרחב הציבורי של כולנו.

<p>א. וַיִּזְכֹּר ה' אֶל מִשְׁחַת לְאַמֵּר:</p>
<p>ב. דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם:</p>
<p>מוֹעֲדֵי ה' אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֱלֹהִים מוֹעֲדֵי.</p>
<p>ג. שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ כָּל-מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ. שַׁבַּת הִיא לַה' בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם.</p>
<p>(ויקרא, פרק כג)</p>

קריאה יחסה:

☘ "ששת ימים תעשה מלאכה" – על מה מדבר הפסוק הזה? אילו מלאכות אנחנו עושים שישה ימים? אילו מלאכות עושים ההורים שלנו (האם מלאכה זה רק מחץ לבית או גם בתוכו?), אלו מלאכות אנחנו עושים במשך ששת ימי השבוע?

☘ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבְּתוֹן – מה פירוש המילה שבת? לאילו מילים היא דומה? (שוחחו על המילים: שבתה, לשבת, לשבות, שבתון).

☘ "כָּל-מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ" – אילו מלאכות לא נעשות אצלכם בשבת? (האם ההורים הולכים לעבודה? האם הילדים הולכים לגן? האם ישנן עוד מלאכות שנעשות במשך השבוע ונפסקות בשבת? האם ישנן עבודות נוספות שהיינו רוצים שתפסקנה בשבת?)

☘ מדוע לדעתכם יש איסור לעשות מלאכה בשבת? מה זה תורם לנו? איזו אווירה זה יוצר בבית? במשפחה? ברחוב? מה עוד קורה בשבת שתורם לאווירה המיוחדת הזאת?

☘ שַׁבַּת הִיא לַה' בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם – מה פירוש בכל מושבותיכם? האם מרגישים את זה שכולם שובתים באותו יום? איך מרגישים את השבת ברחוב? בים? בבית הכנסת? בבניין ובשכונה שלי?

ליל שבת:

כיצד נראית השבת בגן? (מה עושים בגן כדי להתכונן לבואה?), כיצד היא נראית בביתכם?
שוחחו על חלקים שונים של השבת:

תחילת השבת? כיצד היא מורגשת? מתי משהו משתנה בבית? (שוחחו על מנהג הדלקת הנרות, מי מדליק בביתו, מי מהילדים משתתף בהדלקת הנרות? כיצד מתייחסים בני בית להדלקת הנרות?)

ליל שבת (כך נקרא ערב שישי) – נבקש מהילדים לשוחח על הסעודה, מה שונה בה מבכל הימים? האם יש בה מאכלים קבועים? אנשים שאינם נמצאים בדרך כלל? מה עושים לאחריה?

שבת בבוקר – מתי קמים? מה עושים בני הבית? האם ישנה סעודת שבת נוספת?
כיצד נפרדים מהשבת? האם כל אחד חוזר לענייניו? האם ישנו טקס מסוים? איך אני יודע שנסתיימה שבת?

לגנות: חשוב לתת מקום לסממנים שונים של השבת אצל כל אחד: הליכה לבית הכנסת מול קריאת עיתוני שבת, יציאה לטיולים מול אכילת ארוחת שבת משותפת – מה הופך את השבת לשבת? מה נותן לה טעם ייחודי? מה מייחד אותה בביתו של כל אחד מהילדים? (עצם העובדה שמרבית ההורים אינם עובדים בשבת והילדים אינם הולכים למסגרות חינוכיות כבר משנה את היום מעיקרו נתמקד בייחודיותו של היום).

כיצד ניתן להפוך את יום השבת ליום מיוחד? האם רק הפסקת המלאכה הופכת את היום ליום מיוחד? קראו את האגדה שלפניכם:

יוסף מוקיר שבת

בעיר אחת חי אדם אחד ושמו יוסף. יותר מכול אהב יוסף את השבת. בכל ימי השבוע היו עולים על שולחנו רק פת לחם ומים, אבל לכבוד שבת היה קונה דגים, בשר ויין. כל השבוע היה חוסך יוסף כסף, אוסף מטבע למטבע, עד שביום שישי היה הולך אל השוק בארנק מלא מטבעות ובלב מלא שמחה, לקנות מיני מטעמים לשבת. כאשר לא הצליח לחסוך די כסף לקניית מאכלים לכבוד השבת, היה לונה כסף. כל אנשי העיר גדעו עד כמה אוהב יוסף את השבת, ולכן קראו לו כולם 'יוסף מוקיר שבת'.

בעירו של יוסף מוקיר שבת חי גם נזכרי עשיר מאוד. על שולחנו עלו בכל יום דגים, בשר ויין משופח, היה לו בית מרהיב ונקסים מרובים, ולא חסר לו דבר. יום אחד אמרו לו הפלדיים חוגי העתידות: "בעתיד תאבד את כל נכסיה, משרודך נעלף ועד בירתך, כל אשר לך יעבור לידי יוסף מוקיר שבת."

הנזכרי העשיר לא הפיר את יוסף, אבל הוא לא התכונן לתת למישהו את כל כספו ורכושו, לא את השרודך ונדאי שלא את ביתו המפואר. מה עשה? מכר את כל נכסיו: את הבתים,

הרהיטים, הבגדים והתכשיטים. מכר הכול, ובכסף הרב שקיבל קנה מרגלית, אבן חן גדולה ויקרה מאוד.

לעולם לא אפרד מהמרגלית, אמר הנוכרי בלבו ותפר את המרגלית לתוך כובעו. אף אחד לא ייקח ממני את המרגלית שלי.

לכל מקום הלך הנוכרי והכובע לראשו ובתוכו המרגלית: לשוק ולנהר, לביקור אצל שכניו ולשחייה בים. כשהמרגלית איתו – עושרו איתו.

יום אחד, בשעה שעבר הנוכרי על גשר, נשבה פתאום רוח והעיפה את הכובע מראשו. ניסה הנוכרי לתפוס את הכובע אך הרוח הייתה חזקה, והנוכרי ראה את כובעו נופל אל תוך מי הנהר. זמן רב עמד על הגשר והביט אל המקום שבו טבע הכובע ובו כל כספו, כל רכושו, כל אשר היה לו. הכובע טבע ואיתו המרגלית.

באחד מימי השישי עמד דייג על אותו הגשר ודג דגים. השמש כבר עמדה לשקוע כשהחכה שלו התחילה לזוז בפראות, וכמעט הפילה אותו אל תוך הנהר! אחז הדייג את החכה בחוזקה ומשך בכל כוחו, והנה – פחכה עלה דג גדול ושמן.

לקח הדייג את הדג הגדול ורץ אל השוק. כשהגיע, נוכח שהשוק כמעט ריק, הקונים חוזרים לבתיהם בסלים מלאים והרוכלים מקפלים את הדוכנים. "מי יקנה את הדג עכשיו?" שאל הדייג את הרוכלים. "לך אל ביתו של יוסף מוקיר שבת, ענו לו הרוכלים, הוא תמיד קונה מאכלים משובחים לכבוד השבת, הוא שמח לקנות ממך דג גדול ונהדר כל כך."

וכך היה. הלך הדייג אל יוסף מוקיר שבת. ראה יוסף את הדג, קנה אותו בשמחה ומיהר להקינו לפני שתיכנס השבת. כשפתח יוסף את הדג לנקותו מצא בתוך כובעו מרגלית גדולה ומנצנצת, המרגלית של הנוכרי העשיר שהוטמנה בתוך כובע שנפל למי הנהר ובלע אותו הדג. בצאת השבת הלך יוסף מוקיר שבת ומכר את המרגלית. זהב מרובה קיבל עבורה. וזקן אחד שראה אותו אמר לו: "מי שמכבד את השבת, השבת גומלת לו".

Jda Innle 🍀

כיצד הפך יוסף את השבת ליום מיוחד? כיצד היא "מלאה" לו?

הצהר לפעילות:

נצייר רחוב של עיר בקווים כללים על בריסטול גדול (דרושים לנו שניים כאלה אחד יהיה רחוב בשבת ואחד רחוב ביום חול). נמקם בצדי הכביש בית ספר או גן, קניון, גן משחקים, ובית כנסת. נחלק לילדים תמונות שונות (או זיורנלים מהם יוכלו לגזור בעצמם תלוי בגיל) ילדים ומבוגרים לבושים חגיגי / יומיומי, מבוגרים בטלית, כדורים, אופניים, בלונים, אוטובוסים ועוד. נבקש מן הילדים להדביק את החפצים ואת האנשים השונים בבריסטולים המתאימים ואח"כ ננסה להבין בבריסטולים המוגמרים מהי "אווירה של שבת" איך מרגישים לפי הרחוב שהיום שבת?

למי שכבר מכיר את סיפור "יוסף מוקיר שבת" ניתן לספר גם את הסיפור הבא:

<http://agadastories.org.il/kids/node/250> מתוך: *תבלין fe עבת*

תכונה והמלה, התרגשות שיא

רוחש בית רבי יהודה הנשיא.

כי הגיע שליח וכה מסר:

"עליך להכין סעודה לקיסר."

רבי עמל ומכין סלטים,

אשתו וילדיו סביבו מתרוצצים,

מוסיפים קרט מלח, בודקים, טועמים,

כי אנטונינוס הקיסר אוהב מטעמים.

ומה תהיה המנה העקרית?

תהיה רבי בין סיר לקערת,

הרהר בתבשילים שאכלו בביתו,

המדרש במקור:

רבנו עשה סעודה לאנטונינוס בשבת,

הביא לפניו תבשילין של צונן,

אכל מהם וערב לו,

עשה לו סעודה בחל,

הביא לפניו תבשילין רותחין.

אמר אנטונינוס: אותם ערבו לי יותר מאלו.

אמר לו רבי: תביל אחד הם חסרים.

אמר לו: וכי יש קלרין של מלך חסר כלום?

אמר לו: שבת הם חסרים – יש לך שבת?

(בראשית רבה, יא, ד)

וְנִזְכֹּר בְּמַתְכוּן מֵאֵת סִבְתּוֹ :

שְׁתִּי לִיטְרוֹת בְּשָׂר, רְצוּי נִתַּח מִבְּחָר!
שְׁלֹשָׁה בְּצָלִים, שְׁנֵי שְׁמֵרִין,
פְּלֶפֶל, מֶלַח, עֲנַף רוֹזְמָרִין,
לְטֹג קֶצֶת בְּשֶׁמֶן, לְהַפְּדֵה מִכָּל צַד,
וְלִצְלוֹת בַּקְדֻרָה אוֹ בְּמַחְבֵּת.
מֵלֵא רַבִּי אַחַר כָּל הַהוֹרָאוֹת,
טָרַח וְעָמַל כְּזֹאת וְכִזֹּאת,
הֵכִין צָלִי שֶׁל בְּשָׂר וְעוֹד תִּבְשְׁלִים,
וְעָרַף לְאַנְטוֹנִינּוֹס סְעֻדַת מְלָכִים.
שֶׁבֶת בְּצִהְרִים, יֵשׁ אוֹרַח חָשׁוּב,
וְאֵל הַשְּׁלָחוֹן הִגִּישׁ מִכָּל טוֹב.
גִּלַּת הַכּוֹתֶרֶת הִיא צָלִי הַבְּשָׂר,
אֲבָל יוֹם שֶׁבֶת הוּא – וְהַצָּלִי מִגִּישׁ קָר.
אֲכַל אֲנִטוֹנִינּוֹס, לִקְק אֶת שְׁפָתַי,
”זֶהוּ צָלִי מִשְׁבַּח. כְּזֹאת אוֹהֵב!
בְּרִכוֹת לְמֵאֲרַח, טְעִים מְאֹד,
בְּיוֹם רְבִיעִי אָבוֹא שׁוֹב לְסֻעָד.”
סוף:
עַל מִנַּת לְשׁוּחַח עַל אוֹרַחַה שֶׁל שַׁבַּת וּמֵה
שִׁיּוּצַר אוֹתָהּ כִּדְאִי לְסַפֵּר אֶת הַסִּיפּוֹר
הַבֵּא

”תניא, ר' יוסי בר יהודה אומר: שני מלאכי השרת מלווין לו לאדם בערב שבת מבית

הכנסת לביתו, אחד טוב ואחד רע. וכשבא לביתו ומצא נר דלוק ושלחן ערוך ומטתו מוצעת, מלאך טוב אומר: יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך, ומלאך רע עונה אמן בעל כרחו. ואם לאו - מלאך רע אומר: יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך, ומלאך טוב עונה אמן בעל כרחו.

(בבלי, שבת, קיט, ע"ב)

מה עוד יכול המלאך הטוב לראות שיגרום לו לברך את הבית בהמשך הטוב?
מה עוד עלול המלאך הרע לראות שעלול לגרום לו "לברך" את האדם בכך שימשך הרע בביתו?

נלמד את הפיוט הנסמך על הסיפור :

שלום עליכם / מחבר לא ידוע / מאה 17

שְׁלוֹם עֲלֵיכֶם מְלָאכֵי הַשְּׁלוֹם [הַשְּׁרֵת] מְלָאכֵי עֲלִיּוֹן
[מ] מְלָא מְלָכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
בּוֹאֲכֶם לְשֵׁלוֹם מְלָאכֵי הַשְּׁלוֹם [הַשְּׁרֵת] מְלָאכֵי עֲלִיּוֹן
[מ] מְלָא מְלָכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
בְּרַכּוֹנִי לְשֵׁלוֹם מְלָאכֵי הַשְּׁלוֹם [הַשְּׁרֵת] מְלָאכֵי עֲלִיּוֹן
[מ] מְלָא מְלָכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
צֵאתְכֶם לְשֵׁלוֹם מְלָאכֵי הַשְּׁלוֹם [הַשְּׁרֵת] מְלָאכֵי עֲלִיּוֹן
[מ] מְלָא מְלָכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
בְּשִׁבְתְּכֶם לְשֵׁלוֹם מְלָאכֵי הַשְּׁלוֹם מְלָאכֵי עֲלִיּוֹן
[מ] מְלָא מְלָכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
[כִּי מְלָאכֵי יִצְוֶה לָא לְשַׁמְרָא בְּכָל דְּרַכֵּי
ה' יִשְׁמַר צֵאתְךָ וּבּוֹאֲךָ מֵעַתָּה וְעַד-עוֹלָם]

על הפיוט

'שלום עליכם' הוא פיוט קדום ואנונימי המושר בכל עדות ישראל בליל שבת. קודם הקידוש, כשהמתפללים שבים לביתם, מברכים בני המשפחה את המלאכים בשלום, ומבקשים מהם לברך את ביתם לשלום. הפיוט מושתת על אגדה ממסכת שבת (ק"ט ע"ב), המספרת על שני מלאכי שרת המלווים את האדם בצאתו מבית הכנסת לאחר תפילת ערבית של שבת עד ביתו, ומברכים אותו ואת יושבי הבית כאשר הכל מוכן בביתם לשבת. לכל עדה יש נוסח מעט שונה לפיוט זה - יש החוזרים על כל בית פעמיים ויש שלוש פעמים, יש הנוהגים לדלג על הבית של "צאתכם לשלום", יש האומרים מלאכי השלום ויש האומרים מלאכי השרת. כך או כך, פיוט זה נתקבל בכל עדות ישראל השונות, המקבלות אתו את פני השבת והמלאכים - המלאכים מברכים את האדם והאדם מצדו משיב להם בברכה ובהזמנתם לביתו, על מנת שיברכו אותו ואת השבת.

מתוך אתר: [הזמנה לפיוט](http://www.piyut.org.il/textual/74.html). ניתן גם לשמוע לחנים שונים:

<http://www.piyut.org.il/textual/74.html>

פרשת אמור

כתבה: גלית ביתן

יחידות ראשונה ושנייה: אבל וטומאה

א. וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה: אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אֶהֱרָן וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם:

לִנְפֹשׁ לֹא יִטְפָּא בְּעַפְיוֹ.

ב. כִּי אִם לְשֹׂארוֹ הַקָּרֵב אֵלָיו:

לְאִמוֹ וְלְאָבִיו וְלִבְנוֹ וְלִבְתּוֹ וְלְאָחִיו וְלְאָחֻתוֹ...

ה. לֹא יִקְרְחוּ קְרָחָה בְּרֵאשִׁים

וּפָאת זָקָנָם לֹא יִגְלְחוּ וּבְכַשְׂרָם לֹא יִשְׂרְטוּ שְׂרָטָת.

ו. קְדָשִׁים יִהְיוּ לְאֱלֹהֵיהֶם וְלֹא יַחְלְלוּ שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם

כִּי אֶת-אֲשֵׁי ה' לָחֵם אֱלֹהֵיהֶם הֵם מִקְרִיבִים

וְהָיוּ קְדָשׁ

(ויקרא, פרק כא)

בפרשה הקודמת שוחחנו על דרכו של האדם הפשוט אל הקדושה.

פרשה זו פותחת בשימור קדושתו של הכהן.

קדושתו של זה עוברת דרך הימנעות מטומאה – מהי הטומאה?

הטומאה היא מושג שאנחנו איננו מבינים בימינו. אנחנו משתמשים במילה טהור (נסו לחשוב עם התלמידים מתי ובאילו הקשרים?) אבל מעט מאד במילה טמא ובוודאי שלא בהקשרה המקראי.

את מושגי הטומאה והטהרה אנחנו פוגשים לראשונה במקרא בהקשר של בעלי חיים, נח מביא לתיבה חיות טהורות ושאינן טהורות, בספר ויקרא כבר יש איסור לאכול חיות "טמאות".

הטומאה איננה לכלוך אלא היא מצב שבו אדם בא במגע עם דבר טמא והפך בעקבות זאת לטמא. מהו "הדבר הזה שמטמא"?

נראה כי עיקר הטומאה כרוכה במגע עם המוות. המפגש עם המוות בכל צורותיו, אם מותו של אדם או של בעל חיים, הופך את האדם החי הבא במגע עימו לטמא. אין מדובר בהפיכתו לאדם רע ואין מדובר בעונש אלא במצב זמני שיש לעשות פעולות מסוימות על מנת לתקנו (טיהור הטמא).

פוך אווזים טהור

בפרשה שלפנינו העיסוק הוא בכהן הנחשב לאדם טהור ועליו להימנע מן הטמואה עוד יותר מאחרים.

אבל מה יעשה כהן שאחד מקרוביו או חבריו נפטר? האם מותר לו ללכת לבית המשפחה האבלה (כניסה לבית שיש בו מת מטמאת), או ללכת לבית הקברות להלוויה (בית הקברות מטמא), האם מותר לו להיפרד מקרובו? (הנגיעה באדם מת היא הטמואה הגדולה מכל). חפשו בפסוקים שקראנו:

על מי מותר לכהן להיטמא? על מי מותר לו להתאבל ובכך לקבל עליו טמואה זמנית? (מתוך כך תוכלו ללמוד גם: על מי לא?)

האם מותר לו לנהוג במנהגי אבלות? (אילו מנהגי אבלות מוזכרים כאן? האם הם נהוגים גם בימינו?)

הקיפו בעיגול את הפסוק המסביר מדוע אסור לכהן להיטמא.

האם לדעת התלמידים מצווים כל הכוהנים לשמור על דרגה כזו של טהרה?

קראו את הפסוקים הבאים:

י. וְהִכֵּהוּ הַגָּדוֹל מֵאֲחֵיו אֲשֶׁר יוֹצֵק עַל רֵאשׁוֹ שְׂמֹן הַמִּשְׁחָה

וּמִלֵּא אֶת יָדוֹ לְלַבֵּשׁ אֶת הַבְּגָדִים,

אֶת רֵאשׁוֹ לֹא יִפְרֹעַ,

וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם.

יא. וְעַל כָּל נִפְשֹׁת מֵת לֹא יָבֵא לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטְמָא.

יב. וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יַחַל אֶת מִקְדָּשׁ אֱלֹהָיו

כִּי נָזַר שְׂמֹן מִשְׁחַת אֱלֹהָיו עָלָיו אֲנִי ה'

(ויקרא, פרק כא)

על מי מותר לכהן הגדול להתאבל? על מי לא? במה הוא שונה מהכהן הרגיל?

אילו מנהגי אבלות מוזכרים כאן? האם הם נהוגים גם בימינו?

הקיפו בעיגול את הפסוק המסביר מדוע אסור לכהן הגדול להיטמא.

מדוע לדעת התלמידים, מחמיר הציווי עם הכהן הגדול?

שני נושאי שיחה אפשריים סביב הקטע שלפנינו:

▪ אבל ומנהגי אבלות

▪ טמואה

אבל ומנהגי אבלות

האם התלמידים פגשו אדם במהלך אבל? כיצד הרגיש לדעתם? כיצד התנהגו? כיצד התנהגו כלפיו הסובבים אותו?

הידעת? מנהגי אבלות:

מנהגי האבלות מתחילים מיד עם הפטירה. בבית הקברות, במהלך הלוויה קורעים בני המשפחה הקרובים קרע סמלי בבגדיהם (שוחחו ביניכם על הסמליות שבמעשה זה ומה שהיא מייצגת). במהלך הלוויה נהוג להספיד את הנפטר. לאחר פטירת אדם קרוב (אב, אם, בן/בת זוג, ילד, אח או אחות) ולאחר קבורתו (שצריכה לפי המסורת היהודית להיעשות בהקדם האפשרי ויש אף הקוברים את מתיהם בלילה) מתכנסת המשפחה הקרובה לשבת "שבעה". השבעה מתקיימת בבית הנפטר או בבית אחר שנבחר למטרה זו ובמהלכה נשאר המשפחה הקרובה יחד ומקבלת את פני אלה הבאים לנחמה. בימי השבעה, אסור לבני המשפחה לעשות כל מלאכה, להתרחץ, להסתפר או להתגלח. לכן דואגים הקרובים לנקות את הבית, להביא אליו מזון ולדאוג לצרכי האבלים ולאירוח המנחמים. בני המשפחה האבלים נוהגים גם להישאר באותו הבית לצורך לינה משותפת. בבית האבלים מתקיימות תפילות משותפות ובעיקר נאמרת תפילת הקדיש שהיא התפילה לעילוי נשמתו של המת. ילדיו של הנפטר/ת ימשיכו את לומר את "הקדיש" במהלך כל השנה הראשונה לאבלם. במשך שלושים הימים הראשונים לאחר הפטירה אסור לקרובים להשתתף בשמחה כלשהי, אסור להם להתחתן ולגברים אסור להסתפר ולהתגלח. חלק ממנהגי האבלות נמשכים גם לאורך השנה הראשונה שלאחר הפטירה.

ניתן גם להיעזר באתר הבא: <http://lexicon.cet.ac.il/wf/wfTerm.aspx?id=1127>

מהי מטרתם של מנהגי האבלות? מה הם מאפשרים לאבלים?

רגשות הכוהנים בזמן האבל – כיצד חשו, לדעת התלמידים כשלא יכלו להשתתף באבל על אנשים הקרובים להם?

למתקדמים - ניתן ללמד את תפילת הקדיש ולשוחח על משמעותה – מדוע אנחנו מהללים את גדולתו של אל דווקא בשעה כה קשה?

משימה

כתבו דף ביומנו של כהן הדיוט (רגיל) הבוחן מן הצד את הכהן הגדול לאחר מות אחד מקרוביו (ניתן גם להפנות את התלמידים לויקרא, פרק י, פסוקים ד-ז)

לשאל את ההורים ולהביא לכיתה מנהגי אבלות ומאכלים הנהוגים במשפחה.

טומאה – ריבוי קולות

לכיתות הנמוכות :

”לִנְפֶשׁ לֹא יִטְמָא בְּעַמּוּיוֹ. כִּי אִם לְשָׂארוֹ הַקָּרֵב אֵלָיו: לְאִמּוֹ וּלְאָבִיו וּלְבָנוֹ וּלְבִתּוֹ וּלְאָחָיו וּלְאָחֹתוֹ”

בכתב רגיל	בכתב רש"י
לשאר: אין שארו אלא אשתו	לשאר – אין שארו אלא אשתו
הקרוב: כולל את הארוסה.	הקרוב – לרבות את הארוסה.

כיצד מפרש רש"י את המילים 'שאר' ו'הקרוב'?

מדוע מפרש זאת רש"י כך? מה מוסיף רש"י על התורה? על איזה קושי הוא עונה?

מדוע, לדעת התלמידים, השמיטה התורה את האישה והארוסה?

לכיתות גבוהות: שתי פרשנויות נוספות

”הטומאה והקדושה הם שני דברים העומדים תמיד זה מול זה,

לא ימצא האחד מהם כי אם בהימצא חברו,

ומקום שאין קדושה, אין טומאה.”

(ספר הכוזרי, מאמר ג, מ"ט)

מה הקשר בין הקדושה לטומאה? (שימו לב שהמקור משתמש בביטוי 'חברו')

מדוע לא תיתכן טומאה במקום שאין בו קדושה?

על סמך מה שלמדנו על הקדושה – כיצד ניתן להבין את הטומאה?

בשעה שהמוות קורא לבני העם לגמול חסד עם קליפת הנפש שנפטרה,

חייבים כהני ה' להתרחק

כך יזכירו לעם את חשיבות החיים ואת כוחה של הנפש על הגוף והמוות.

(עיבוד מתוך פירוש הרש"ר הירש)

מהי "קליפת הנפש"? מה פירוש "לגמול חסד" עם אותה קליפה?

במה מתרכזים "בני העם" בשעת הלוויה?

מדוע על הכהנים להתרחק לדברי הרש"ר הירש? מהו תפקידם?

מדוע מוטל התפקיד הזה דווקא על הכהנים ולא על מישהו אחר?

הידעת? שפילי כוהניט:

כוהנים אינם רשאים להתקרב אל הקבר למרחק הקטן משני מטרים (ארבע אמות), והם יישארו לעמוד ב'שבילי כוהנים', שהם השבילים הראשיים יותר בבית העלמין. אם מדובר בנפטר גבר שהיה כהן בעצמו הוא יקבר בד"כ ב'חלקת כוהנים' שתמוקם בסמוך לשביל שכזה, על-מנת להקל על קרוביו הכוהנים בשעת הקבורה ובאזכרות משפחתיות.

אמור – יחידה חיה: אחרי מות, קדושים... אמור

צירוף שמות שלושת הפרשות האחרונות שלמדנו יצר ביטוי בשפה העברית שניתן להבינו בשני אופנים

מהן שלושת הפרשות?

את הביטוי ניתן לנקד בשתי צורות:

אפשרות ראשונה: **אחרי מות, קדושים אמור** – אמירה המשקפת את המנהג לומר אחרי מותו של כל אדם דברים שבחנו. אחרי מותו, אמור עליו שהיה קדוש... זוהי, כמובן, אמירה אירונית.

על מנהג זה כתב הסופר מנדלי מוכר ספרים:

היהודי אצל קהל עדתו עפר ואפר הוא בחייו, ובמיתתו ישתבח ויתפאר במצבה יפה – וכל המתים תמימים וישרים, נדיבים וחכמים; אזובי-קיר נעשים ארזים, ודג הרקק – לויתן בבית-הקברות. (מנדלי מוכר ספרים, בימים ההם, פתיחתא, פרק ה)

היהדות רואה מצווה בהספד המת, ואמירת שבחים לאחר מותו, אך השולחן ערוך מזהיר מפני שבחים רבים מדי למת משום שהנשמה מתייסרת בשמיים, בשומעה שבחים שאינם מגיעים לה.

אפשרות שנייה: **אחרי מות קדושים, אמור** – אחרי מותם של אנשים קדושים (צדיקים באמת) אמור עליהם את שבחם ואת גדולתם. כאן זוהי אמירה כנה המבטאת את הרצון להנציח בהספד את גדולת האיש שנפטר.

נשוחח עם התלמידים על מנהג ההספד:

את ההספד הראשון אנו מוצאים בספר בראשית: "וַתָּמָת שָׂרָה בְּקִרְיַת אַרְבֶּעַ הָיָא חֲבֵרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֵא אַבְרָהָם לְסַפֵּד לְשָׂרָה וְלִבְלָתָהּ" (פרק כג פסוק ב')

כיצד, לדעת התלמידים, ספד אברהם לשרה? מה אמר עליה?

אילו דברים חשוב שיכלול הספד על אדם קרוב? ועל אדם גדול שהיה מפורסם? במה שונים ההספדים זה מזה?

מה עוד מוזכר בהספד חוץ מתכונותיו הטובות של הנפטר? (חוויות משותפות, מקומו ומשמעותו בחייו של המספיד?)

אילו דברים לא נאמר בהספד?

האם נהוג שאדם סופד לעצמו? (האם יתכן???)

למורה: יש לשים לב לרגישויות בכיתה, לחשוב איך מלמדים (או לא מלמדים) את הנושא בכיתה בה לומד ילד שאיבד אדם קרוב מאד.

קראו את המילים הבאות ונחשו: מה היה מקצועו של האיש שכתב אותן:

אַחֲרֵי מוֹתֵי סַפְדּוֹ כָּכָה לִי:
 "הִיָּה אִישׁ – וְרֵאוּ: אֵינְנוּ עוֹד;
 קֹדֶם זְמַנּוֹ מֵת הָאִישׁ הַזֶּה,
 וְשִׁירַת חַיָּיו בְּאֲמִצֵּעַ נִפְסְקָה;
 וְצַר! עוֹד מְזֻמּוֹר אֶחָד הִיָּה-לוֹ –
 וְהִנֵּה אֶבֶד הַמְזֻמּוֹר לְעַד,
 אֶבֶד לְעַד!"

- האם יכול אדם לבקש מקרוביו להספיד אותו בדרך מסוימת?
- מה לדעת מחבר השיר יחסר לקרוביו יותר מכל (לאחר מותו)?
- "קודם זמנו מת האיש הזה" כיצד הוא יודע שימות קודם זמנו?
- "עוד מְזֻמּוֹר אֶחָד הִיָּה לוֹ" מדוע לו כתב את המזמור הזה בחייו? שוחחו על הסוד והפוטנציאל שאובד עם מותו של אדם וכיצד ההספד מנציח אותם.

למורה: מדובר בבית מתוך שירו של המשורר חיים נחמן ביאליק שנכתב ב 1904.

קראו את ההספדים הבאים שנאמרו על חז"ל והשלימו במילים שלכם: מה ניתן ללמוד על התכונה המרכזית שאפיינה את אותו חכם?

- משמת רבן יוחנן [בן זכאי] בטלה החכמה _____
- משמת רבי חנינא בן דוסא בטלו אנשי מעשה _____
- משמת בן עזאי בטלו השקדנין _____
- משמת בן זומא בטלו הדרשנין _____
- משמת ישמעאל בן פיאבי, בטל זיו הכהונה _____
- משמת רבי בטלה ענווה ויראת החטא _____
- משמת רבי מאיר בטלו מושלי משלים _____
- משמת רבי יוסי פסקה הבינה _____
- משמת רבי יהושע פסקה טובה מן העולם _____
- משמת רבי עקיבה, בטל כבוד התורה _____
- משמת רבן שמעון בן גמליאל באה מכת ארבה ורבו הצרות _____

מלך - יחידות רביעית וחמישית: ספירת העומר וחג השבועות

- ט. וידבר ה' אל משה לאמר:
- י. דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם:
- כי תבאו אל הארץ אשר אני נתן לכם וקצרתם את קצירה והבאתם את עמר ראשית קצירכם אל הכהן.
- יא. והניף את העמר לפני ה' לרצונכם, ממחרת השבת וניפנו הכהן...
- טו. וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עמר התנופה שבע שבתות תמימות תהינה.
- טז. עד ממחרת השבת השביעת תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה'
- כא. וקראתם בעצם היום הזה מקרא קדש יהיה לכם. כל מלאכת עבודה לא תעשו חקת עולם בכל מושבתיכם לדורותיכם.
- (ויקרא, פרק כג)

כי תבאו אל הארץ אשר אני נתן לכם
וקצרתם את קצירה
והבאתם את עמר ראשית קצירכם אל הכהן.

ו למתקדמים: המצווה שלפנינו היא "מצווה התלויה בארץ" כלומר, יש לבצעה רק "כי תבואו אל הארץ" והיא לא חלה על בני ישראל במדבר או בגלות. אילו מצוות נוספות מכירים התלמידים "התלויות בארץ"?

הידעת? מצוות התלויות בארץ

בתורה יש קבוצת מצוות שנקראות במקורות חז"ל "מצוות התלויות בארץ": מצוות אלו אפשר לקיים רק בארץ ישראל, והן קשורות לאדמת הארץ, לעבודת האדמה וליבוליה, ובהן: שמיטה, יובל, תרומות ומעשרות (מעשר), איסור עורלה ונטע רבועי וכן מתנות עניים לסוגיהן. מצוות אלו נקראות "מצוות התלויות בארץ" לא רק מכיוון שאפשר לקיימן רק בארץ ישראל אלא גם מפני שהן מגלמות בתוכן את התנאי המוסרי דתי לחיים בארץ ישראל.

המשותף לכל המצוות הקשורות לאדמת הארץ הוא הרעיון שאין לעם ישראל או למי מבניו - ובכלל זה המלך - בעלות על הארץ; שכן ארץ ישראל היא ארצו של ה' - "כי לי כל הארץ" (ויקרא כה 23). ה' הוא שברא את העולם, בחר בארץ ישראל ונתן אותה לעם ישראל - בתנאי שיקיימו בה חיים ראויים של דרך ה', המושתתים על צדק חברתי ומוסר ועל הכרה במקומו של האדם בעולם.

הנפת העומר בידי הכהן

- ☛ מתי יש לבצע את מצוות "הבאת העומר" אל הכהן?
(מתי חל חג הקציר? איזו תבואה נקצרת באותו חג?)
- ☛ מהו העומר? ואל מי יש להביאו?
- ☛ מה עשו הכוהנים בעומר? (חלק קטן מאד הוקרב וכל היתר אכלו הכהנים).

למורה: העומר הוא אגודת שיבולים שהובאה לבית המקדש במוצאי חג הפסח (ממחרת השבת). את "ראשית הקציר" הביאו כקורבן מנחה (מנחת ציבור) למקדש אל הכהן. מדובר היה בקציר של שעורים החל בפסח. לאחר תהליך עיבוד והפיכת השעורים לקמח, הניף הכהן את הקמח המנופה אל על. לאחר הקריב קרובן חלק ממנו ואת היתר אכלו הכוהנים (כחלק ממתנות הכהנים).

לאחר מתן ראשית הקציר לכהנים והנפת העומר ניתן האות להמשיך הקציר ולשימוש בתבואה החדשה. אז גם מתחילה "ספירת העומר" שתימשך עד לחג השבועות.

וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִסְחֶרֶת הַשָּׁבֹת
(הכוונה ל"שבת שבתון" שהוא יום החג של פסח)
מִיּוֹם הַבִּיאָכֶם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפָה
שִׁבְעַת שָׁבָתוֹת תִּמְיִימוֹת תִּהְיֶינָה.

- ☛ כמה ימים הם שבע שבתות תמימות? כמה שבועות?
- ☛ מדוע מצווים בני ישראל לספור את השבועות שבין פסח לחג השבועות?
- ☛ כיצד נקראת הספירה של השבועות? לאיזה חג מגיעים אחרי הספירה?

למורה: מכיוון שהפרשה נלמדת בסמוך לחג השבועות מומלץ לדון כאן במקורות לחג ובמנהגיו.

טז. וחג הקציר בפני מעשיך אשר תזרע בשדה וחג האסף בצאת השנה באסף את מעשיך מן השדה. יז. שלש פעמים בשנה יראה כל-זכורך אל פני האדן ה'.

(שמות, פרק כג)

כב. וחג שבעת תעשה לך בפני קציר חטים וחג האסף תקופת השנה.

(שמות, פרק לד)

כו. וביום הבכורים בהקריבכם מנחה חדשה ליהוה בשבעתיכם מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו.

(במדבר, פרק כח)

ט. שבעה שבעת תספור לך מהחל חרמש בקמה תחל לספור שבעה שבעות.

י. ועשית חג שבעות לה' אלהיך מסת נדבת ידך אשר תתן כאשר יברכה ה' אלהיך.

יא. ושמחת לפני ה' אלהיך אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי אשר בשעריך והגר והיתום והאלמנה אשר בקרבך במקום אשר יבחר ה' אלהיך לשכן שמו שם.

(דברים, פרק טז)

מה הוסיף לנו כל מקור על חג השבועות? 🌿

מהם הביכורים? במה הם דומים ל"ראשית הקציר"? 🌿

מדוע מביא החקלאי לביהמ"ק את ראשית יבולו? 🌿

כיצד הרגיש, לדעת התלמידים, החקלאי כשנתן את השיבולים הראשונות 🌿

שהבשילו בשדהו לאחר שנה של עמל ודאגה? איזה ערך חינוכי יש לכך?

כיצד אני מרגיש כשיש לי משהו חדש? מה קורה לתחושת הבעלות כשאנחנו 🌿

מתבקשים לשתף אחרים בשמחה ובקניין? כשאנחנו מתבקשים "לוותר"? מדוע

יש להביא דווקא את היבול הראשון?

האם פגשנו בלימודינו מצווה דומה? (היזכרו במצוות פדיון הבן הבכור שיש 🏺

לפדותו היות ואנו אמורים להקדישו לעבודת ה')

אילו ממצוות חג השבועות עדיין מתקיימות בימינו? אילו לא? מדוע? 🌿

למורה: חשוב לשים לב וגם להפנות את שימת ליבם של התלמידים כי חג השבועות איננו נזכר

בתורה כ"חג מתן תורה" וכי זוהי תוספת מאוחרת יותר (של חז"ל). מדובר בחג הבאת הביכורים

בלבד.

למורה: אפשרות שנייה היא ללמד את סוגיית ספירת העומר.

מהי, לדעת התלמידים, המשמעות של ספירת הימים עד לחג השבועות? 🌿

מתי ספרנו את הימים לקראת משהו? 🌿

האם כשסופרים את הימים לקראת אירוע מסוים הזמן נראה לנו "ארוך" יותר או 🌿

"קצר" יותר? במה זה עוזר לנו? (חשבו על ההבדל בין ספירת הימים עד לתחילת

החופש הגדול לבין ספירת הימים עד לסיום החופש והחזרה ללימודים?)

האם יש דבר כזה זמן ארוך או קצר? זמן שעובר לאט או מהר? 🌿

חז"ל הוסיפו לחג השבועות את ציון "יום מתן תורה", האם זה מסביר את 🌿

הספירה בין שני החגים? האם ישנו קשר בין האירועים שאנחנו מציינים בשני

החגים? איזה קשר וגשר מספקת לנו הספירה ביניהם?

האם כיום "סופרים" את העומר? אם כן, כיצד? 🌿

אמורה:

ספירת העומר מאפשרת לנו לספור את הימים שבין יציאת מצריים למתן התורה בסיני. כך יוצרת הספירה גשר בין שני האירועים. אם ביציאת מצריים השתחררו בני ישראל מעבדות הרי שבימים ובשבועות שבאו לאחר מכן הם התחילו ללמוד מה פירוש להיות בן חורין, מה זה דורש ממני כאדם וכחברה? אילו מחויבויות מוטלות על בן חורין ומהו חופש שיש בו משמעות ולא רק בטלה. וכך הכינו עצמם לקבלת התורה. עפ"י תפיסת הקבלה מוקדשת ספירת העומר לשיפור עצמי עד להגעת ציון מועד מעמד הר סיני.

נוכל לשוחח עם התלמידים על ציון ומתן משמעות לזמן החולף: התייחסות לכל יום כאל הכנה למשהו גדול, מה עשיתי היום שהיה בעל משמעות לעצמי? לעולם ולזולת?

זמן ארוך או קצר, מהיר או איטי מציין את הפער שבין "המשעמם ליי" לבין תחושת משמעות ועשייה, בין פסיביות לבין אקטיביות. מתי אני מטיל על אחרים את האחריות לשעשע אותי ו"להפעיל אותי" ומתי אני יוזם ומתקדם בכוחות עצמי?

כשאנחנו מציינים כל יום שחולף בספירת העומר אנחנו מציינים את הזמן החולף (ולא שב) ואת הזמן שלפנינו על כל האפשרויות העומדות בפנינו.

נוכל לשוחח עם התלמידים על תחושות ש"עשיתי משהו משמעותי/מעניין/מקדם" לבין "בזבזתי את הזמן/השתעממתי" ואיך עוברים מצד אחד לשני ע"י מתן משמעות לזמן והתייחסות אליו כאל משאב.

המסורת היהודית מציינת את ספירת העומר גם כתקופת אבל וזאת מסיבות היסטוריות: מותם 24.000 תלמידי רבי עקיבא (כנראה במרד בר כוכבא) במהלך תקופה זו גוזר עלינו דיני אבלות: אין מתחתנים, אין מסתפרים ומתגלחים ולא מאזינים למוזיקה.

כיצד סופרים את העומר?

ספירת העומר - היציאת?

בספירת העומר אנחנו מונים גם את מספר הימים וגם את מספר השבועות. לדוגמא:

בימים 1-6 נאמר רק את מספר הימים. למשל: "היום ארבעה ימים בעומר".

בימים שהם שבועות שלמים – 7, 14, 21... – אנחנו אומרים כך: "היום אחד ועשרים יום, שהם שלושה שבועות, בעומר".

בכל שאר הימים אנחנו אומרים לפי הדוגמא: "היום שלושים ושלושה יום, שהם ארבעה שבועות וחמישה ימים בעומר".

לפני הספירה יש לעמוד ולומר את הברכה הבאה:

ברוך אתה ה', אלוהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על ספירת העומר.

חידה למתקדמים:

קראו את הפטרת פרשת אמור (יחזקאל מד, פסוקים טו-לא) וענו:

כיצד קשורה ההפטרה לפרשת אמור?

